

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen in burchtgracht van de Burcht te Wedde, gemeente Bellingwedde (G)

H. Buitenhuis

ARC-Rapporten 2009-81

Groningen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen in burchtgracht van de Burcht te Wedde, gemeente Bellingwedde (G)

ARC-Rapporten 2009-81
ARC-Projectcode 2009/260

Tekst

H. Buitenhuis

Afbeeldingen

B. Schomaker

Redactie

N. van Malssen

definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

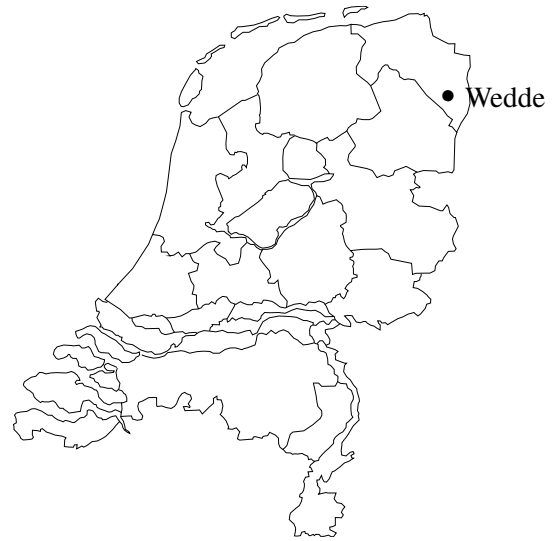
Projectnaam	Burchtgracht
Projectcode	2009/260
Archisnummer	35161
Projectleider	H. Buitenhuis (ARC bv)
Contact	050-3687100; h.buitenhuis@arcbv.nl
Opdrachtgever	Stichting de Burcht Wedde
Contact	Dhr. J. Zuidema; 050-3130847
Bevoegd gezag	Gemeente Bellingwedde, ondersteunt door Steunpunt Libau, J. Molema
Contact	050-3126545

Locatiegegevens

Toponiem	Burchtgracht
Plaats	Wedde
Gemeente	Bellingwedde
Provincie	Groningen
Kaartblad	13A
RD-coördinaten	NW: 269.955/565.848 NO: 268.011/565.866 ZO: 268.043/565.794 ZW: 267.988/565.770
Oppervlakte	1.500 m ²

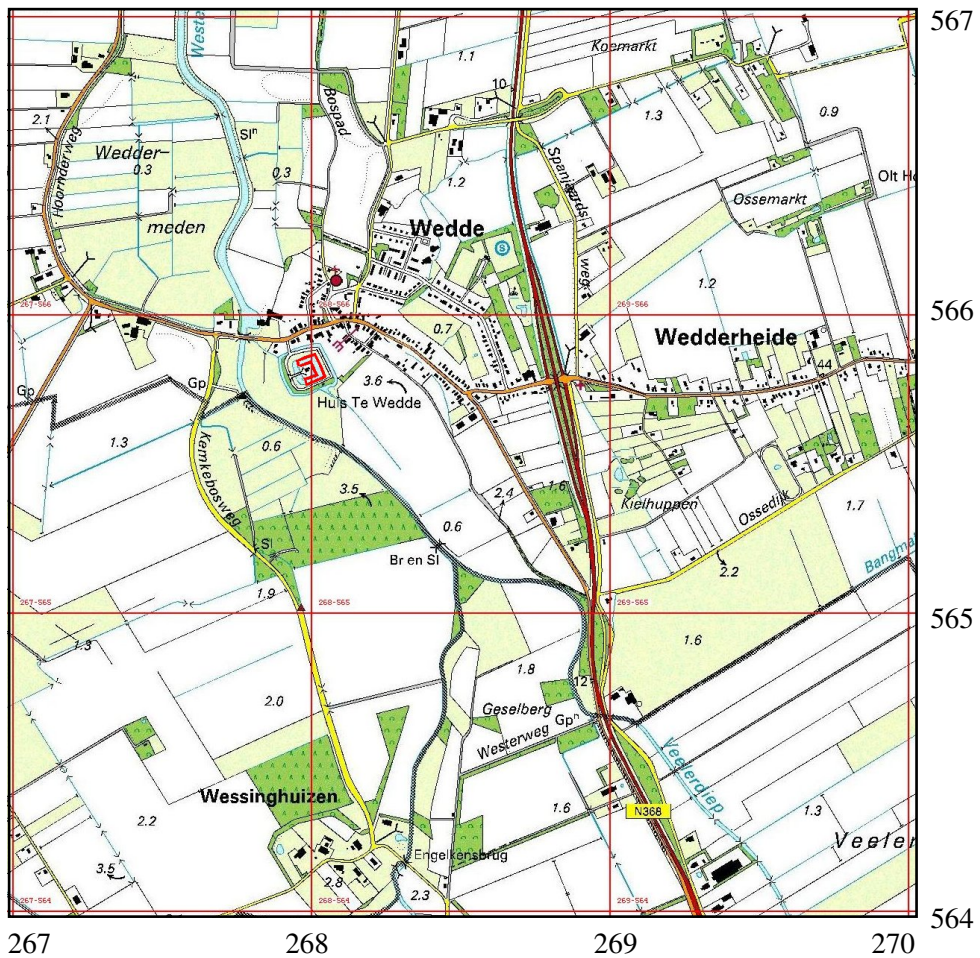
Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Noordelijk zandgebied
Geomorfologie	Dekzandrug
Bodem	Hoge zwarte eerdgrond
Historische situatie	Middeleeuwse burcht
Archeologische verwachting	Hoog

Legenda

— Onderzoekslocatie

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving (rood omkaderd), voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Stichting de Burcht Wedde te Bellingwedde heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd in de binnenste burchtgracht van de burcht te Wedde, gemeente Bellingwedde (G). Aanleiding tot dit onderzoek zijn onderhouds- en herstelwerkzaamheden van het burchtterrein. Door deze werkzaamheden worden mogelijk archeologische resten bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het bureau-onderzoek is verricht door Steunpunt Libau.² Het veldwerk vond plaats op 15 mei 2009 en is uitgevoerd door dr. H. Buitenhuis en dhr. A. Hubbegie. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).³

1.2 Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied omvat de bodem van de binnenste gracht van de burcht te Wedde (afb. 1). Deze gracht is grotendeels drooggelegd, zodat de grachtvulling betreedbaar was.

1.3 Overzicht van de geplande werkzaamheden

De voorgenomen werkzaamheden betreffen het (deels) uitbaggeren van de gracht.

1.4 Doel van het onderzoek

1.4.1 Inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe de in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachting te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.5 Werkwijze

1.5.1 Inventariserend veldonderzoek

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Hiertoe zijn op het onderzoeksterrein tien boringen gezet met een gutsboor met een diameter van 3

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²J. Molema 2009. Programma van Eisen ten behoeve van het baggeren van de binnengracht van de burcht te Wedde.

³De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

cm tot in het onderliggende dekzand. Deze boringen zijn verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen (afb. 2). De boorkernen zijn zorgvuldig bekeken, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB). Tijdens de onderzoeksfase is gebleken dat er vele vondsten aan het oppervlak en direct daaronder zijn aan te treffen. Dit zijn in ieder geval aardewerkresten en metalen voorwerpen. De datering hiervan kan nog niet direct worden bepaald, maar zeker is dat hier resten van de afgelopen eeuwen kunnen worden teruggevonden.

2 Resultaten bureau-onderzoek

Het bureau-onderzoek is uitgevoerd door Steunpunt Libau. Uit eerder onderzoek is gebleken dat de burcht in de 14e eeuw is gebouwd. Een mogelijk oudere datering lijkt niet uitgesloten. De borg is ontstaan uit een eenvoudig torenvormig steenhuis. De gracht is in een later stadium gegraven. Aan de binnenzijde van de gracht is stenen weerwerk gevonden. In eerdere onderzoeken worden de gracht en de inhoud beschreven (De Langen et al. 1994, Groenendijk 1994, Groenendijk & Van Rijn 1996, Renaud & Van Dijk 1971). In de jaren '90 van de 20e eeuw is de gracht deels uitgebaggerd tot op het huidige niveau, dat toendertijd is herkend als vondstenlaag.⁴ In de publicatie van De Langen et al. (1994) zijn doorsnedes van de gracht en de grachtvulling aangegeven. Doel van het verkennende booronderzoek is het verkrijgen van inzicht in de nog bestaande opbouw van de grachtvulling en vast te stellen of, na de zojuist genoemde opschoning in de jaren '90, verdere depositie heeft plaatsgevonden.

3 Resultaten inventariserend veldonderzoek

3.1 Booronderzoek

Uit het booronderzoek is gebleken dat de grachtvulling van onder naar boven bestaat uit (bijlage 1):

- Lichtgrijs matig fijn zand, soms met enkele humusvlekken, onderdeel van het onderliggende dekzand. Deze bodem van de gracht bevindt zich bij boorpunt 1 op een diepte van ca. 1 m onder het oppervlak van de grachtvulling tot 0,50 m bij boorpunt 8, waarna het tot boorpunt 10 weer op een diepte van 0,95 cm onder het oppervlak van de vulling wordt gevonden.
- Sterk humeuze zandige klei met veel plantenresten, soms met enkele zandbandjes van dekzand. Dit moet de oorspronkelijke, mogelijk natuurlijke, bodenvulling van de gracht zijn geweest. Het is mogelijk de gracht ooit

⁴Mondelinge mededeling J.J. Lenting (ARC bv) en zie Groenendijk & Van Rijn (1996).

werd gevoed door een aftakking van de nabijgelegen beek (de Westerwoldse Aa) en dat deze bodemvulling hierop terug gaat.

- Tot aan het oppervlak van de huidige overgebleven grachtvulling wordt grijs-geel zand gevonden, sterk gevlekt met donkergrijs zand, soms met brokken plantenresten of blauwe of groene kleibrokken.
- Op de zandlaag is geen onderscheidende laag gevonden die na de laatste opschoning zou zijn afgezet.

Aan de rand van de gracht wordt zeer veel puin aangetroffen. Zeker aan de binnenzijde van de gracht is dit puin (deels) afkomstig van de weermuur die om het binnenterrein loopt.

3.2 Vondsten

In de boorkernen zijn geen vondsten aangetroffen. Dit is echter in een gutsboor ook bijna niet te verwachten. Daarentegen worden aan het oppervlak vele resten gevonden. Enkele scans door J.J. Lenting (ARC bv) hebben aangetoond dat er vrij veel metaalresten zijn aan te treffen. Ook zijn resten van ouder aardewerk gevonden.

4 Samenvatting en conclusie

De doelstelling van het onderzoek was om vast te stellen in hoeverre de huidige gracht verder kan worden uitgebaggerd zonder daarbij archeologische resten te verstoren. Het onderzoek toont aan dat het inzicht in de grachtvullingen zoals beschreven in De Langen et al. (1994) in essentie en zelfs tot in detail correct is. De vraag van de opdrachtgever en van de gemeente Bellingwedde of er na de laatste opruiming van de gracht in de jaren '90 van de 20e eeuw nog afzettingen hebben plaatsgevonden, moet negatief worden beantwoord. In de huidige situatie is het duidelijk dat de grachtvulling gelijk is aan de laag waarin vondsten zijn terug te vinden vanaf het begin van de aanleg van de gracht. Deze zouden tot in de 15e eeuw kunnen teruggaan. Zelfs het opschonen van het oppervlak van de grachtvulling en het verwijderen van de rietbestanden langs de randen tast deze vondstenlaag direct aan. Wel is het zo dat doordat de gracht nu begaanbaar is, de activiteiten van de afgelopen dagen de (zeer zachte) top van de vulling sterk hebben verstoord.

5 Aanbeveling

De vraag of (en zo ja tot welke diepte) de huidige grachtvulling kan worden uitgebaggerd moet negatief worden beantwoord. Elke activiteit aan het oppervlak van de grachtvulling tast de vondstlaag direct aan. Daarom wordt aanbevolen de grachtvulling niet te verstoren en er geen enkele activiteit in te ontplooiën.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Groenendijk, H.A., 1994. *Proefsleuven gracht Wedderborg ter voorbereiding grachtreconstructie*. Notitie BAI Groningen (bijvaksriptie).
- Groenendijk, H.A. & P. van Rijn, 1996. Een woud voor een weermuur. De Wedderborg in het bezettingsjaar 1530 en het bosbestand van Westerwolde. *Gronings Historisch Jaarboek*, 1996, pp. 9–27.
- Langen, G.J. de, T.M. Perger & M.H. Wispelwey, 1994. Het ' Huis te Wedde'. Archeologisch onderzoek naar de 16e eeuwse gracht.
- Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.
- Renaud, J.G.N. & E. van Dijk, 1971. *Het huis te Wedde*. Vereniging Stad en Lande.

Afbeelding 2 Locatie van de boorpunten in de binnenste gracht van de burcht te Wedde.

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	gemeten, GPS
Referentievlak	Nieuw Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, overige methoden
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	100 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)		s1	zwak siltig
K	klei	z3	sterk zandig
V	veen		
Z	zand	humus (onderdeel lithologie)	
		h3	sterk humeus
bijmengsel (onderdeel lithologie)			
k3	sterk kleiig		

boring 1 *RD-X: 267.956. RD-Y: 565.837. Boormethode: guts.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
90 Zs1	bruingrijs	scherp	<i>Vlekken:</i> sterk gevlekt, licht grijs.
120 Kz3h3	zwart	scherp	<i>Plantenresten:</i> weinig. <i>Opmerkingen:</i> zandlaagjes.
140 Zs1	licht grijs	beëindigd	<i>Opmerkingen:</i> bodem.

boring 2 *RD-X: 267.971. RD-Y: 565.842. Boormethode: guts.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
90 Zs1	grijs	scherp	<i>Vlekken:</i> matig gevlekt, grijs. <i>Archeologische indicatoren:</i> puin.
120 Zs1	bruin	scherp	<i>Archeologische indicatoren:</i> puin.
140 Zs1	licht grijs	beëindigd	<i>Vlekken:</i> matig gevlekt, donker grijs.

boring 3 *RD-X: 267.984. RD-Y: 565.847. Boormethode: guts.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
90 Zs1	licht grijsbruin	scherp	<i>Vlekken:</i> sterk gevlekt, donker grijs.
110 Ks1h3	zwart	scherp	
130 Zs1	licht grijs	beëindigd	<i>Vlekken:</i> matig gevlekt, donker grijs.

boring 4 *RD-X: 267.998. RD-Y: 565.852. Boormethode: guts.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
110 Zs1	grijsgeel	geleidelijk	<i>Vlekken:</i> matig gevlekt, donker grijs. <i>Opmerkingen:</i> plantresten.
130 Zs1	licht grijs	beëindigd	<i>Vlekken:</i> matig gevlekt, donker grijs.

boring 5 *RD-X: 268.011. RD-Y: 565.855. Boormethode: guts.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
110 Zs1	grijs	scherp	<i>Vlekken:</i> sterk gevlekt, donker grijs.
120 Ks1	zwart	scherp	
140 Zs1	licht grijs	beëindigd	

boring 6 *RD-X: 268.019. RD-Y: 565.836. Boormethode: guts.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
50 Zs1	grijsgeel	scherp	<i>Vlekken:</i> sterk gevlekt, donker grijs.
80 Vk3	bruinzwart	geleidelijk	<i>Laagtrends:</i> kleiig aan de basis.
120 Zs1	licht grijs	beëindigd	

boring 7 RD-X: 268.026. RD-Y: 565.816. Boormethode: guts.

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
50 Zs1	groengrijs	geleidelijk	<i>Vlekken:</i> sterk gevlekt, donker grijs.
100 Kz3h3	zwart	scherp	<i>Opmerkingen:</i> veenbandjes.
120 Zs1	donker grijs	beëindigd	

boring 8 RD-X: 268.031. RD-Y: 565.796. Boormethode: guts.

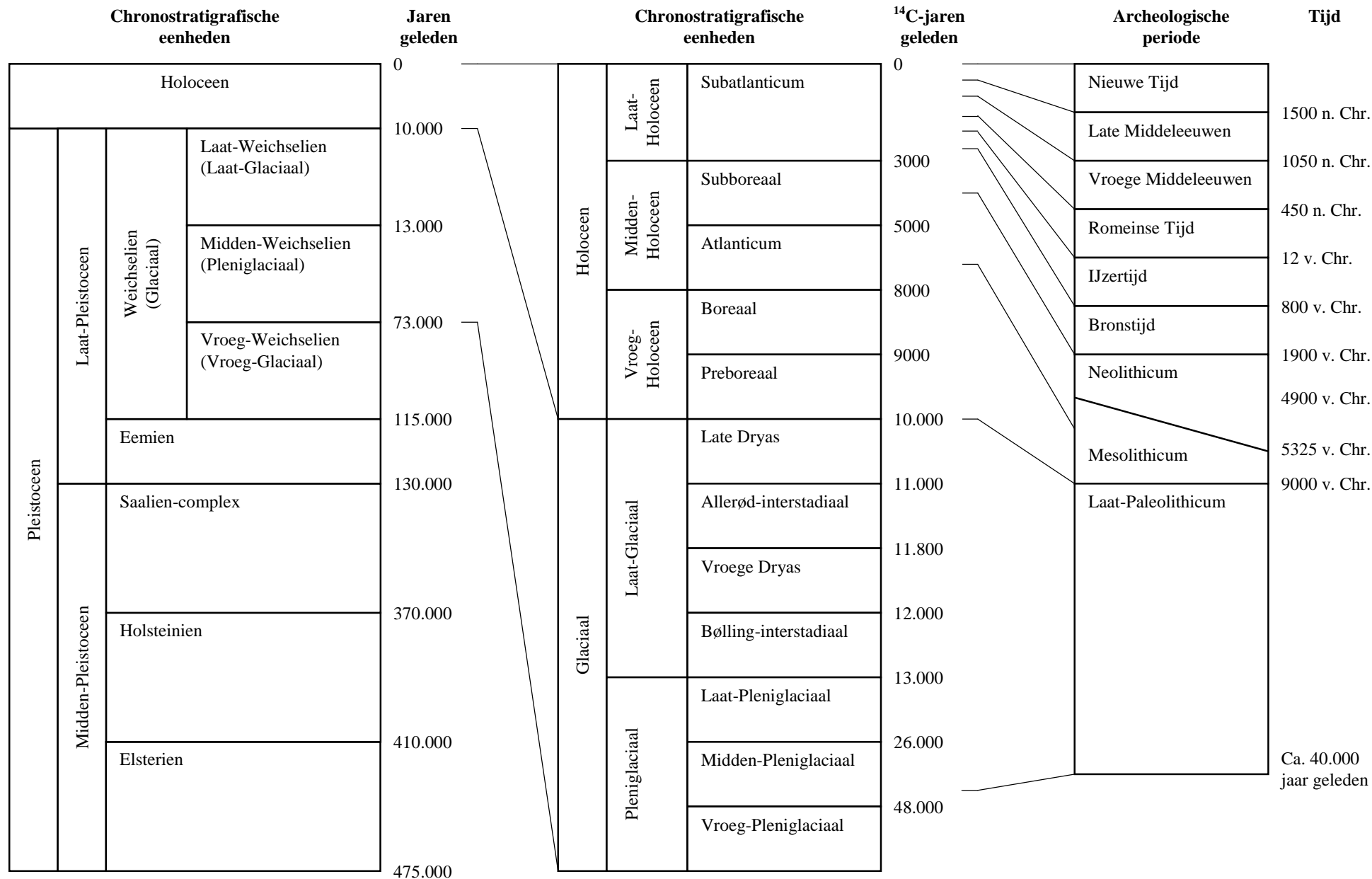
<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
50 Zs1	licht grijsbruin	scherp	<i>Vlekken:</i> matig gevlekt, donker grijs.
60 Zs1h3	zwart	scherp	<i>Plantenresten:</i> veel.
80 Zs1	grijs	beëindigd	

boring 9 RD-X: 268.009. RD-Y: 565.785. Boormethode: guts.

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
70 Zs1	grijsgeel	scherp	
100 Kz3	zwart	scherp	<i>Plantenresten:</i> veel.
130 Zs1	grijs	beëindigd	

boring 10 RD-X: 267.987. RD-Y: 565.776. Boormethode: guts.

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
70 Zs1	grijsgeel	scherp	<i>Vlekken:</i> sterk gevlekt, donker grijs.
95 Kz3h3	zwart	scherp	<i>Plantenresten:</i> veel.
110 Zs1	licht grijs	beëindigd	

Bijlage 2 Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.